

STIJN DEVILLÉ

LENI & SUSAN

riefenstahl & rosenblatt
are dead

Personages

Leni Riefenstahl, *ergens tussen 71 en 101 jaar*

Susan Sontag, *ergens tussen 42 en 71 jaar*

LENI

nee
niet opgeven nu
niet nu
het kan niet
ver meer zijn

de zon

zakt

als een rode bal
over het landschap

negenhonderd kilometer
hebben we omgereden
naar kordofan

om het regenseizoen heen

een bocht
doorheen de hitte

in het volkswagenbusje

dat door het zand kruipt
meter voor meter

stuitert
duikt
dokkert
langs putten en bulten

achterin
de motor
gisteren nog snorrend
als een naaimachine
giert nu
ratelt
protesteert

tegen de lange dagtocht
de hitte
het zand

als we op de heuvelrug nu –
niet opgeven
kom –
drie hutten zien

drie ronde hutten
die zich als een vogelnest
aan de bergkam hechten

hier moet het zijn

de zon
zet het landschap in brand
onze slapen bonzen
onze lijven schokken

© 2014, Stijn Devillé

en schuiven
over de bezwete bankjes
van het hunkerende busje

het warme plastic geurt
de olie
de motor rochelt
spuwt en kreunt –

vanmorgen kruisten we al
een nuba-gezin
in short en t-shirt
op plastic sandalen

ze bestaan niet meer
flitst het door mijn hoofd
de naakte nuba-krijgers
uit de soedanese bergen

ordinaire stedelingen
zijn het geworden
in vuile kleren
aziatisch bandwerk uit de sweatshops
polypropylenen zwemslippers
made in taiwan
nu via spullenhulp
om hun afrikaanse lijven

het busje stopt

op een reusachtige zwerfkei
zit een meisje

op een bandje met rode kralen na
is ze helemaal naakt
haar donkere geoliede vel
glinstert in de zon

ze speelt met een twijgje
zwaait het heen en weer

als we uitstappen
kijkt ze ons aan
gaat op de loop
ik volg haar
voel het hete zand
onder mijn zolen

ze loopt weg
sneller
dan ik kan volgen
duikt ze
een gazelle gelijk
de struiken in

ik blijf staan

over de heuvelrug
zie ik
honderden naakte mannen

hun lichaam
bedekt onder sneeuw wit as

hun hoofden getooid

© 2014, Stijn Devillé

met veren en kralen

daarachter

meisjes en vrouwen

kaarsrecht

soepel de kalebassen dragend
op het hoofd

honderden en honderden
stromen toe

tegen de bloedrode lucht
in het licht
van de zakkende zon
dansen de speren en wimpels
van duizenden zwarte mannen

de menigte stelt zich op
in cirkels
roept
juicht
roffelt
danst
zingt
schettert
terwijl worstelaars
in hun midden
lijf aan lijf
arm om arm
mekaar in houdgreep nemen
duwen
trekken
stoten
zuchten
hijgen
kreunen
tot een van beiden lost
en met de rug
de grond op gaat

ik wist dat ik
beelden als deze
al eerder had gezien
al eerder heb gefilmd
veel eerder
jonge mannen
in blote lijven
spelend
vechtend
onder aansporen van
hun makkers
hun bleke lijven
onder een schitterende zon
de lansen en vanen
priemend in de lucht
plots ben ik in een
ander tijdperk

voelen mijn handen jong
mijn zicht scherp

de zwarte winnaar

© 2014, Stijn Devillé

wordt met zijn asgrijze lijf
de hoogte in gestoken
op de schouders
van de verliezer
rond gedragen

ik grijp mijn camera
druk af
schiet beeld
na beeld

dat was in 1962

SUSAN

hoofdpijn
ze heeft hoofdpijn

op het moment
dat de uitnodiging
in haar bus valt
heeft ze hoofdpijn

ze hoort wel
het klepje van de brievenbus
maar doet geen moeite

het is een woensdag
ergens in februari 1998

of ze de brief nu openmaakt
of straks
of zelfs morgen

dat maakt geen verschil

haar post is toch weken onderweg
en komt altijd laat

haar zoon stuurt de stukken door
van new york
waar ze woont
naar bari
waar ze nu
godverdomme
al weken probeert
in afzondering
haar roman
af te werken

het is koud
en de laatste dagen
hier aan haar schrijftafel in bari
is er een kleine doorbraak geweest
ze weet nu welke kant
het op moet

of het met de koude
te maken heeft
weet ze niet

eigenlijk houdt ze niet van de kou

wie opgroeit in arizona
houdt van de woestijn
de hitte
en elke keer als in new york
de winter
zich over de stad heen legt
is ze verrast

alsof het niet hoort
alsof het een vergissing is
meestal zit koude haar dwars
of kondigt ze onheil aan

© 2014, Stijn Devillé

maar nu
hier
in dit tochtige oude huis
in italië
heeft ze klaarblijkelijk
een drive gevonden
een koortsachtige energie
iets wat woekert binnenin haar
een innerlijke gloed
warmte
die haar voortstuwt

niets kan me nu nog stoppen

ze moet naar de wc

als ze klaar is
en weer recht wil staan
duizelt ze

het papier in haar hand
is nat
rood
ze gooit het in de pot
en ziet
dat ze voor de vierde keer
in twee dagen
bloed heeft gepist
godverdomme

ze gaat terug zitten
steunt
met een hand op haar dij
de andere
tegen de muur

ze hijgt

godverdomme

in de kasten
rommelt ze naar
maandverband
misschien is er ergens
godvergeten
nog maandverband

het is niet haar huis
en het wordt maar eens
in de zoveel maanden
door de eigenaars bewoond
dus veel kans
geeft ze het niet
de kastdeuren kriepen
in het stille huis
en telkens valt een mufte geur
als oude dekens van de schabben
en hier en daar
staat onder het broos geworden kastpapier
een soort dons
een schimmel
kristalvorming

hier dus niet

© 2014, Stijn Devillé

hoelang
vraagt ze zich af
reken zich voor
heeft ze al geen
maandverband meer gedragen
sinds een week of drie
is ze vijftenzestig

die avond
werkt ze
met handdoeken tussen de benen
verder aan
in america

het werk moet af
eerst moet het werk af

het verwondert haar
dat ze erin slaagt
haar concentratie te hervinden

ze belt haar zoon

david?

maar wanneer hij antwoordt
aarzelt ze
om iets te zeggen
(misschien is er terug
iets ernstigs david
wil ze zeggen
waarschijnlijk is het niets
maar)
ze zwijgt
 heb je de uitnodiging gekregen?
 vraagt hij
uitnodiging?
 voor de verjaardag van TIME-magazine
 iedereen
 die de afgelopen vijftenzeventig jaar
 op de cover heeft gestaan
 is uitgenodigd
ze ziet de brief
in de hal
maakt hem open
 de clintons komen
 en gorbatsjov
 en norman mailer
TIME
 en leni riefenstahl

LENI

twaalfhonderd kilometer verder
voor een kleerkast
ergens in een glazen nieuwbouw
in pöcking
aan de starnberger see

staat een oude vrouw

een garderobe uit te kiezen

veel fuchsia
en turquoise hier

haar uitnodiging
van TIME
ligt achteloos op bed
en met de armen breed
overschouwt ze de mogelijkheden

maart in new york

kan nog tegenvallen

maar al is ze zesennegentig
ze heeft mooie benen
die mogen gezien worden
dus
een jurk
tot op de knie
(een nylon eronder
voor de kou
en klaar)

in haar archief
zoekt ze
naar de bewuste cover

ze kan het zich niet zo meteen
voor de geest halen
wanneer zij
ooit
op de cover van TIME
heeft gestaan

met haar nuba-foto's?

nee
dat zou ze nog weten
en dan had zeker een van haar negers
de cover gehaald
en niet zijzelf

ze graaft verder

tussen 40 en 1962 hoeft ze niet te zoeken
daar zitten alle rechtszaken

alles heeft ze al die jaren
zorgvuldig bewaard
met haar willige moeder

© 2014, Stijn Devillé

als nauwgezette archivaris

nee
tussen deze stukken zeker niet
alleen laster en eerroof
in die jaren

het moet vroeger zijn

ze komt bij 1938

tussen persknipsels
over de triomf van olympia
zit het plots
daar is het
17 februari 1936
TIME
the weekly newsmagazine

met haar knokige handen
klemt ze het magazine vast
ze probeert zich te herinneren

waar is die foto genomen
en door wie

de laatste tijd laat haar feilloos
geheugen
haar soms in de steek
ze draagt alleen een badpak
terwijl ze op ski's
een besneeuwde bergtop
op klimt

vierendertig moet ze zijn geweest

de blik op haar gezicht
verraadt concentratie
wilskracht
ik zal deze bergkam slechten
niemand houdt me tegen
maar toch moet het
een geposeerde foto zijn
daarvoor is het kader te juist
de compositie te gewild
haar armen en benen schijnbaar in actie

wie poseert
wordt vanzelf een poseur

ik heb gewerkt
mijn leven lang
ik heb nooit geposeerd

op de zugspitz
op blote voeten
naar boven klimmen

die berg op

dat deden vrouwen niet
sportactrice
zo werd ze genoemd
de term voor haar gemunt
van stuntvrouwen was geen sprake

© 2014, Stijn Devillé

zij
alleen die spits op
zonder beugels
zonder vangnet
niemand deed mij dat na

bergbeklimmen in 1924
diepzeeduiken in 1998
wie doet mij dat na

haar fikse pose
op het beeld
met haar armen hoekig
en haar benen
in een houding
als voor het vormen
van een hakenkruis

onder de foto ziet ze nu
de titel
hitler's leni riefenstahl
at garmisch partenkirchen woman's work
is never done

godverdomme

wat een smerige streek

wie nodigt me nu daarvoor uit?

scheisse
scheisse
scheisse

als ik me vertoon
zullen er weer spandoeken
en swastika's
achter me opduiken
hier is geen plaats voor leni riefenstahl
en de foto's kunnen weer de wereld rond
met de hoogbejaarde regisseuse
die niet van haar verleden raakt verlost

scheisse

SUSAN

in bari
kijkt susan sontag uit
over de adriatische zee

hier recht tegenover ligt
dubrovnik
elk uur is er een ferry
en daarvandaan
is het een boogscheut
naar sarajevo

ze speelt met het idee
terug te gaan
naar
de stad waar ze zich
het meest nodig
heeft gevoeld
voor een volk in oorlog
in verdrukking
kon ze iets betekenen

in hanoi was ze niet verder geraakt
dan rapporteren
schrijven over de oorlog
vietnam zichtbaar maken
voor de amerikanen
maar daar was de tv
beter in geslaagd dan zijzelf

in sarajevo
had ze
met de plaatselijke bevolking
beckett geënceneerd
die beelden
waren de wereld rond gegaan
en attendant
waiting for
wachten op clinton

kunst en politiek
het eeuwige dilemma

ze rookt

de zeewind speelt in haar haar
wat zal ze doen?
ze is bang
dat is zeker
al heeft niemand haar ooit bang gezien
daar hoed ik me wel voor

de uitnodiging is een aanleiding
ik bedoel
ik kan makkelijk naar new york
niemand zal zich vragen stellen
david zal blij zijn
ik kan een bloedstaal laten nemen
één week
en ik ben terug hier
weer aan het werk

© 2014, Stijn Devillé

neen
het boek moet nu af
geen transatlantische vluchten
en jetlag tussendoor

wie weet hoeveel tijd rest mij nog
alles wat ik nog heb
moet ik –
nu –
stel je voor dat ze vaststellen dat ik –
opnieuw –
dan houden ze me daar
en dan begint het hele circus weer van voren af aan
van chemo
en van radio
maar natuurlijk zullen ze dat
wat had je dan gedacht?

je pist bloed
godverdomme

ze dooft haar sigaret
zet een paar passen
stopt
steekt een nieuwe op

je komt aan geen zin meer toe
geen woord
geen letter
als je in het circus zit

ik blijf hier
dit is het enige –
schrijven
een paar weken nog
daarna new york
dan zien we wel
ik word honderd jaar
geen paniek

ze kijkt over de dijk
de haven
de zee

er vaart een ferry uit

ze trekt haar knie omhoog
langs haar dij
op en neer

ik moet pissen

ze gaat een cafeetje binnen
hangt haar jas over een stoel
knikt de barman toe
en gaat naar achteren

opnieuw is ze verrast
door de zware geur van ijzer
die uit haar bloed opstijgt

ze slaat haar armen
om zich heen

wiegt

met haar rechterhand
tast ze onder haar oksel
de put waar eens haar borstspier zat
het platte vel op haar bovenste ribben

fuck it zegt ze
fuck it

iemand klopt
tutto bene?
si
si antwoord ik
ik kom

als ik de deur openmaak
staat ze daar
een dametje
in een roze regenjas
blonde krullen
gelakte nagels
belijnde wenkbrauwen
lippen
met onvaste hand gestift

een kleurenpalet uit de eighties
ze draagt een hoedje

ik droom

frau riefenstahl?

LENI

ze besluit

toch

te gaan

naar de hel met alle kritiek

ik heb altijd het hoofd rechtop gehouden

en dat is precies

wat ik ook nu ga doen

ik ben wie weet wel de oudste genodigde

de gedachte streelt haar

ze inspecteert haar benen

en plukt een zwierig roze bloemenjurk

uit het rek

haar komst bevestigen

doet ze op papier

handgeschreven

met gretige ernst

omhaal en hoogachting

ihr leni riefenstahl

SUSAN

wanneer heeft dat mens in godsnaam
op de cover van TIME-magazine
gestaan?

in het huis in bari
staat een computer
met telefoonverbinding
het internet
is er kraakvers
ze belt in
en op de URL van TIME
vindt ze

na wat wachten

het nieuws van de vijfenzeventigste verjaardag
van het blad
met een overzicht van de betreffende voorpagina's
met nog levende personen

ikzelf
sta er niet bij?

het is een gedoe
het beeld loopt vast
het duurt eeuwen voor
een foto ingeladen is
maar ze vindt het beeld
van riefenstahl in badpak
en op ski's
17 februari 1936

*at garmisch partenkirchen woman's work
is never –*

dan gaat er iets fout
met de verbinding
wat ze ook clickt of scrollt
niets werkt
ze geeft het op
ik haat die dingen

ze betrapt zichzelf
op nagelbijten

ze rookt

waarom zit ik dit nu op te zoeken
waarom ben ik bang
haar tegen het lijf te lopen
waarom houdt ze mij zo bezig
waar ben ik bang voor

het is niet dat ik haar ooit iets
heb misdaan
toch?
het mens is –
hoe oud inmiddels?
honderd ofzo

ik heb haar misschien
hard aangepakt toen

maar dat is vijftientig jaar geleden
bijna
1975

ze kijkt naar buiten

het is beginnen sneeuwen
er staat een strakke wind

toch maar truitje aan

LENI
SUSAN

in pöcking
heeft leni riefenstahl
nog geen seconde

aan susan sontag gedacht

wacht –

al twintig jaar
woont ze hier
aan de starnberger see
in pöcking

als ik de naam uitspreek alleen al
heb ik het gevoel
dat ik een besmettelijke aandoening oploop
pöcking

mooi huis
dat wel
gebouwd met de royalties
van mijn afrika-foto's
en wat ik nog trek voor de
partijdagfilm
en olympia

pöcking
waar de paria's wonen

in het verborgene

er moet een organisatie zijn
en die organisatie
is erg machtig
en die organisatie
is tegen mij
in 1938
in hollywood
en in 49
in freiburg
en in 50 en 60
in spanje en italië en engeland
waar mijn filmprojecten
een na een werden geboycot
en in 75
in new york
waar die vrouw –
die –
en die organisatie
wordt allicht geleid
door joden
juist?
en die organisatie
heeft een lijst
en op die lijst
daar staat mijn naam

zelfs afrika hebben ze mij

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

afgepakt
één plek is er
op de hele wereld
waar ik mij nieuw voel
jong
levend

in kordofan
was ik leni
zonder achternaam
zonder verleden
mijn levenskracht ligt daar

het onbereikbare bereiken
komen waar niemand anders komt

iets van een leven
voor mezelf
maar dat heeft die –
die
 sontag
 susan sontag
dat heeft die
susan sontag kapotgemaakt

en plots is daar die naam

die naam
die al meer dan twintig jaar
niet meer over haar lippen is gekomen

met haar smerige essay
fascinerend fascisme
godverdomme
hoe durft ze
mijn negers met de nazi's vergelijken

op mijn kap
heeft ze haar naam
als meedogenloze critica gemaakt
op mijn kap

en in één klap
mijn comeback verwoest
afrika voor mij kapotgemaakt

zij gaat er ook zijn

plots – als in een flits

zij gaat er ook zijn

zij gaat er ook zijn

zeg dat het niet waar is

zeg dat het niet waar is

in pöcking
trekt ondertussen
dezelfde sneeuwstorm over

© 2014, Stijn Devillé

als in bari

(een *popsong*)

SUSAN

een leven lang al
ben ik op zoek
naar een intelligente gesprekspartner

een leven lang
ligt mijn moeder
elke dag
tot vier uur 's middags
haar roes uit te slapen

en jarenlang
word ik opgevoed
door een ierse olifant
met ros haar
en sproeten
over heel haar kop

een leven lang
troont die olifant me mee
elke zondag
naar de kerk

een leven lang
leest ze elke avond
uit de krant
de auto-ongelukken aan me voor

een leven lang

het is niet goed
nee! nee!
niet goed genoeg
niet goed genoeg
ogen open
kijk scherp toe
wees ernstig
gepassioneerd
wees ernstig en gepassioneerd

op een dag
ik ben zes jaar
deel ik haar mede
dat ik zinnens ben
de nobelprijs voor literatuur
te winnen

doe maar niet te zot
zo zegt de olifant
met al dat lezen
krijg je nooit een man

maar ik weet
dan al
dat ik erkenning krijgen zal
hogerop de ladder

een leven lang

het is niet goed
nee! nee!
niet goed genoeg
niet goed genoeg
ogen open
kijk scherp toe
wees ernstig
gepassioneerd
wees ernstig en gepassioneerd

en ik weet
dat er niet alleen een ladder is
maar ook een roltrap
en die ben ik van plan te nemen

schopenhauer
ben ik niet
en geen nietzsche of geen wittgenstein
daarvoor ben ik net niet slim genoeg
maar als ik hun gezelschap zoek
kan ik hun niveau bereiken

een goed stel hersens
dat heb ik
een krachtig stel
ik ga naar de unief
als ik vijftien ben
op mijn zeventien
ontmoet ik
een magere man
met terugwijkend haar
die praat en praat
over zijn onderzoek
en die mij liefde noemt

na verloop van een paar dagen
trouw ik met hem
binnen het jaar
geef ik hem een zoon
en zeven jaar lang
praten we

mijn scriptie maak ik
met de radio aan
om alles op te zuigen
en elke maandag
reserveer ik voor mahatma gandhi

een leven lang
een leven lang
een leven lang
een leven lang

een leven lang
wil ik iets geweldigs schrijven
ik wil goed zijn
geliefd
ik moet durven mijn
echte emoties toe te laten
echte arrogantie
egoïsme
ik wil zingen
ik ben intelligent genoeg
kennis
visie

© 2014, Stijn Devillé

geen probleem
wat ontbreekt is karakter
doortastendheid
meedogenloosheid

het gewauwel van mijn moeder
en van die rosse olifant
heeft me te zeer besmet
alleen al hen moeten verdragen
vijftien jaar lang

een leven lang
ben je op zoek
naar een intelligente gesprekspartner

een leven lang
ligt je moeder
elke dag
tot vier uur 's middags
haar roes uit te slapen

haar ellende te etaleren
om mijn liefde te vragen
ze te krijgen
van mij
een zesjarig kind
help mij
zie je niet dat ik niet kàn
wees niet zo hardvochtig
een leven lang
hou van mij
ik heb je nodig
ik heb het moeilijk
ik snij mijn polsen over
of mijn hoofd de oven in
zoals tante hannah
wat voor dochter ben je toch
jij staat daar
doet niks
maakt het alleen maar erger
niet goed
niet goed
slecht
slecht
slecht
denk je dat dit goed is
denk je echt dat dit
ja mama
natuurlijk
je hebt gelijk
ik zal je helpen
excuus
het is mijn fout
ssst nu
rustig maar
het was fout van mij
dat had ik niet mogen
ik zal nooit meer
wees gerust mama
het spijt me mama
vergeef me mama
ik zal mama
natuurlijk mama

dat soort shit

© 2014, Stijn Devillé

ik was de –

waar zijn mijn sigaretten?

ik was de moeder van mijn moeder

en ik verachtte haar erom

en mezelf

omdat ik aan haar toegaf
én omdat ik haar daarvoor verachtte

verachtte ik mezelf

ze gaf me het gevoel
dat de hele wereld alleen bestond
uit lelijke
luie
ongeïnspireerde
en ongelooflijk bekrompen
domme
mensen

die

dat dacht ik toen al
toen
toen ik zes zeven jaar was

die
helemaal niet zo
dom
hoefden te zijn
als ze maar niet zo lui
afwezig
of gedemotiveerd waren

ze konden intelligent zijn
ze konden zién

als ze tenminste de moeite namen
om het te proberen
maar nee
o nee

traag
lethargisch
en
en
en zo –
voorspelbaar
dát waren ze

aan mijn muren
in new york
heb ik honderden foto's geprikt
filmstills
portretten
van mijn vrienden

© 2014, Stijn Devillé

mijn idolen
benjamin
sartre
wilde
cioran
adorno
garbo
dietrich
bogart
kafka

die maken me gelukkig

als ik naar ze kijk
zie ik
dat er niet alleen lelijke
deprimerende mensen
op de wereld zijn
maar ook mooie mensen

mijn fantastische
sublieme
kleine
vriendenkring

LENI
SUSAN

als kind was ik erg gelukkig

ik was
een natuurkind

altijd buiten
in het groen
bomen klimmen
zwemmen
dansen
ik wou vrij zijn
ik wou ruimte
ik wou bewegen
ik wou

mezelf voelen

ik wou mijn lichaam voelen leven

achter mijn vaders rug
ging ik dansen
hij wou dat ik in zaken ging
het bedrijf zou overnemen
maar ik wou alleen maar dansen

mijn moeder steunde me
mijn moeder heeft me altijd gesteund
op mijn eenentwintigste
danste ik
in heel europa
berlijn
münchen
genève
wenen
praag

tot mijn knie het begaf

toen ging ik klimmen

ik ging naar arnold fanck
en zei
ik ben leni riefenstahl
de danseres
ik wil de hoofdrol spelen
als bergbeklimster
in uw volgende film
oké
zei hij

zo ging dat

toen jij geboren werd
maakte ik al mijn grootste films
voor de nazi's

ja

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

voor de nazi's

en ik zou het zo
weer doen
 waarom verbaast me dat niet
kunst heeft niks
met politiek te maken
—

als
stalin
het me opgedragen had
dan had ik het ook gedaan
 u weet ze wel uit te kiezen

stalin of
churchill of
roosevelt of
kohl of
clinton
maakt niet uit
ik was al een wereldster
voor de nazi's aan de macht kwamen
ik heb mijn carrière niet aan hen te danken
zij hebben me echt niet geleerd hoe ik
films moet maken
wel integendeel
ik was mijn eigen baas
niemand kon me vertellen wat ik moest doen
als ik de indruk had gehad
dat mijn artistieke vrijheid werd beknot
zou ik het land verlaten hebben
iedereen wou mij
ze wilden me overal
heel de wereld
viel voor riefenstahl
 maar riefenstahl
 viel alleen voor de führer
ik zie wel
waar je op aanstuurt
 u had ze voor het kiezen
 u koos voor hitler

ja

ik was
besmet
daar is geen twijfelen aan

heel Duitsland lag aan zijn voeten in 1933

hij was

een popster

begin 32
kom ik bij toeval
in het sportpaleis in Berlijn
het gebouw zindert van de drukte
een gegons als in een wespenhuif

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

eigenlijk wil ik alweer naar buiten
want ik verdraag het drommen niet
maar de massa is zo dens
dat ik maar niet vooruit geraak
steeds meer volk
stroomt toe
uit de richting waarin ik wil
op het podium
speelt een blaaskapel
mars na mars
boem boem
boemboemboem
ononderbroken
boemboemboem

mijn hoofd gonst

en dan verschijnt hij

hij
verschijnt

door de massa
klinkt
minutenlang
het heil

en op het moment
dat hij één woord zegt
volksgenoten
zegt hij
barst mijn wereld open
plots
zie ik een man
die ons

verenigt

ons inspireert
hoop geeft
kracht
die ons zegt
dat we elk ons deel
zullen moeten doen

ik was verloren
verlamd

twee uur later
sta ik te bevrozen
op de potzdamer platz
niet wetend wat gedaan

ik moet die man zien
dacht ik

ik moet die man zien

veertien dagen later
heb ik opnames
voor mijn eerste hollywoodfilm

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

op locatie

op het poolijs
in groenland

nog voor ik vertrek
schrijf ik hem een brief
daags nadien al
krijg ik antwoord
hij wil me ontmoeten
vandaag
voor de afreis

hij heeft mijn films gezien
en noemt mijn dans bij de zee
in *der heilige berg*
het mooiste wat hij ooit op film
heeft gezien

wanneer wij aan de macht komen
frau riefenstahl
moet u mijn films maken

zo is het begonnen

als u erover spreekt
lichten nog steeds
uw ogen op
ik ben nooit een nazi geweest
heel mijn leven lang
ben ik maar van één organisatie
lid geweest
en dat is
greenpeace

tijdens de oorlog begreep ik
dat ik me te midden van
criminelen bevond

hij bleek uiteindelijk
niet de man te zijn
die ik dacht dat hij was

was u verliefd op hem?

die vraag is me vaak gesteld

en?

er ging een grapje in die tijd
zo?
wat gebeurt er
als adolf en leni gaan trouwen?

ik –
weet het niet

dan heeft Duitsland
twee Führers

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

ik vond het altijd heel vreemd
dat hij me nooit
een persoonlijke vraag stelde
hij heeft nooit
naar mijn gevoelens gevraagd
of geïnformeerd
naar mijn vrienden of familie
welke boeken ik las
wat ik van iets dacht
of ik iets
mooi vond
of niet
nee
hij sprak alleen
over mijn werk

en over zijn eigen ideeën

natuurlijk

en dat heeft u gekwetst

ik weet het niet

achteraf gezien
kan ik gelukkig zeggen
dat ik op één of andere manier
niet zijn type was

hij was eigenlijk
erg verlegen

hij hield alleen
van kleine vrouwtjes

die niet veel zeiden

hij hield ervan
met mensen als ik
te praten en in het openbaar te verschijnen
dat was goed
voor zijn imago
allicht

meer niet

of misschien keek hij zelfs
naar me op
als kunstenaar
hij was tenslotte zelf
een gemankeerd artiest
en kon ik daarom
ongestoord
mijn mening geven

in heel zijn entourage
waren er maar drie of vier mensen
die vrijuit met hem konden spreken

wij konden –
alles

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

dat waren winifred wagner
heinrich hoffmann
albert speer

en ik

als hij dat had gewild
denk ik wel
dat we minnaars waren geworden

als hij het me had gevraagd
zou het onvermijdelijk zijn geweest

ik ben gewoon
ontzettend blij

dat hij het mij niet heeft gevraagd

LENI
SUSAN

dit gesprek
heeft niet plaatsgevonden

in bari
en in pöcking
onweert het

langs kieren en spleten
giert de wind
door het tochtige huis
susan sontag
heeft moeite de luiken
tegen de wind in
dicht te maken
twee drie keer
verzetten de rottingen zich
schiet de grendel los
en slaat het luik weer open
tegen de gevel
telkens als ze het raam openmaakt
om bij het luik te komen
gutsen dikke natte grijze vlokken sneeuw
haar studeerkamer binnen
over haar papierwerk
op de typemachine
ze moet buitenom
in hemd en broek
en op de sandalen
die ze binnen altijd draagt
(ook in de winter)
gaat ze de sneeuw in
duwt het luik slotvast

ze is doorweekt
als ze weer binnenkomt
sneeuwvlokken liggen
op haar haar en schouders
haar voeten en sokken
nat

godverdomme

het huis is donker
met de luiken dicht

ze rookt

het sneeuwt
zegt ze
het sneeuwt
en
bari ligt in italië aan de adriatische kust

bari ligt in italië – enzovoort

dat is de waarheid

LENI
SUSAN

simpel

omdat het zo is

beide uitspraken
corresponderen
met de feiten
dus noemen we ze
de waarheid
objectief
ontegensprekelijk
je hoeft er niet bij na te denken

het sneeuwt

tot zo'n uitspraak
kom je niet
door introspectie
door zelfbeschouwing

*bari ligt in italië
aan de adriatische kust – punt
het sneeuwt – punt*

je hebt geen enkele persoonlijke verhouding
tot deze waarheden

maar wat te denken van

het is verkeerd kleine kinderen te laten lijden

of

kunst heeft niks met politiek te maken
of
je kunt beter mensen kwetsen
dan je integriteit verliezen

het is terecht dat krachtige mensen
de zwakkeren mijden

ze trekt haar natte kleren uit
zoekt een handdoek

de waarheid verdient de voorkeur
boven goed te willen zijn

maar is dat waar?

niets is zonder interpretatie
interpreteren is
bepalen
beperken
betekenis verlenen aan

terwijl ze haar benen droogwrijft
besluit ze
problematische essays
die ze in de jaren zestig schreef
te herlezen
de problemen
weer onder de loep te nemen

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

niet dat ik van standpunt ben veranderd
niet dat ik van standpunt ben veranderd
zegt ze

de objectieve condities
zijn veranderd
de objectieve condities
zijn veranderd
ah!

toen was toen
nu is nu
hoe zou ik mijn voorkeuren
of ideeën
tegenwoordig formuleren?

de intellectueel als tegenstander
tegenstrever

moet ik nu dus
mijn eigen tegenstrever zijn?

sontag anno 98
tegen sontag anno 64
anno 74

haar gedachten gaan nog even
over de etymologie van het woord
objectief

objectief
waarin niet alleen het woord object
voorwerp
zit
maar ook
to *object*
verzet aantekenen
object

gegenstand in het Duits
daarin klinkt inderdaad iets van
tegenstand
obstakel
in tegenstelling tot
subject
sujet
waarin onderwerping doorschemert
onderwerp

taak van de tegenstander:
objectief zijn
niet subjectief zijn
zich niet laten onderwerpen
niet zelf tot onderwerp worden

ik zou meer mezelf zijn
bedenkt ze

ik zou meer mezelf zijn
als ik minder zou bezig zijn
met wat anderen denken of bedoelen
als ik minder zou consumeren
van wat anderen produceren
als ik minder zou glimlachen

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

ik moet minder glimlachen
ik moet
tijdens het praten
de superlatieven achterwege laten

ik doe afbreuk aan mijn gevoelens
door anderen er te gretig over te vertellen
want
ik zie hoe ze reageren
en gedraag me daar dan naar

paradoxaal genoeg
word ik dus objectiever
hoe subjectiever ik me opstel

ik moet mijn ideeën verder doordrijven

ik ben niet onverzettelijk genoeg
daardoor verlies ik energie
elke dag

ik moet minder beleefd zijn

maar ik kan zo moeilijk kwaad zijn
op de mensen van wie ik hou
omdat dat niet klopt
ik moet net goed voor hen zijn
opdat zij van mij zouden houden
dus zit er altijd een rem op mijn woede

ook nu nog
ik ben een kind van vijftien jaar

pas op
natuurlijk geen probleem
om kwaad te zijn op mensen die ik niet ken
of niet goed ken
mensen om wie ik weinig geef

ik doe alleen gemeen
over onbekenden
mensen die me koud laten
kritiek is voorbehouden
aan degene *onder* mij
aan wie ik niet respecteer
aan wie moreel te kort schiet
ik minacht hun zwaktes
al zijn het dezelfde als mijn eigen zwaktes
die ik probeer te verbergen
er onder te houden

ik weet het
mooi is het niet

het is eigenlijk een geval van
verstopping
het gevoelsleven is een ingewikkeld

rioolstelsel

LENI
SUSAN

je moet iedere dag schijten

anders
raakt het verstopt
het moet eruit

waar te beginnen?
met het inventariseren
van de stront
die lost op door er onophoudelijk
eventueel geamuseerd
naar te staren

door te roeren

ik heb mijn leven lang
eerst en vooral oordelen geveld
over mezelf

niet goed
niet goed
je bent niet goed genoeg
slecht
slecht
slecht

denk je dat dit goed is
denk je dat dit goed is
denk je echt dat dit
denk je nu echt dat dit
denk je nu echt dat dit goed is?

shit
shit
shit
bullshit

ik ga eraan kapot

ik ben gestopt kritiek te geven op mezelf
ik geef kritiek op anderen
dat is mijn redding

één les

zuiverheid en wijsheid
zijn met elkaar in strijd
allebei nastreven is onmogelijk
zuiverheid impliceert onschuld
niet-bewust zijn
ongeconditioneerd
soort stompzinigheid zelfs

wijsheid is
luciditeit
het ontstijgen van je onschuld
intelligentie

wie zuiver wil zijn
moet onschuldig zijn

wie wijs wil zijn
kan niet onschuldig zijn

mijn probleem
(en misschien wel de diepste oorzaak
van mijn middelmatigheid)
ik wil zowel zuiver
als wijs zijn

te inhalig
sontag

plots
krimpt ze ineen
van de pijn
ze grijpt de natte handdoek
duwt hem
tussen haar nog naakte benen

godverdomme
godverdomme

ik moet naar new york

ik moet nu naar new york

LENI
SUSAN

leni riefenstahl
vat post
aan abflug ebene 4
in terminal 2
van flughafen münchen
voor vlucht LH 410
naar new york

haar garderobe in overtuigende kleuren
in twee bovenmaatse samsonites
verpakt en ingecheckt

het boarden is pas
over drie kwartier

maar er staat een wachtrij
en het wordt drummen

al is ze zesennegentig
ze zet door
op karakter
op wilskracht

ze heeft plannen

niets heeft me ooit
tegengehouden
en al zeker mijn leeftijd niet

in kenia
in 1973
schrijft ze zich in
voor een cursus diepzeeduiken

maar
omwille van
veiligheid en verzekering
bedraagt de maximale leeftijd
vijfenvijftig jaar
ik ben eenenzeventig
ik geef geen krimp
vertrek geen spier
nonchalant
maak ik van mijn geboortedatum
simpelweg
22 augustus 1922
in plaats van 1902

als ik zoveel lessen later
met succes mijn proef doorsta
zet ik mijn duikbril af
neem het mondstuk uit
en onthul triomfantelijk mijn werkelijke leeftijd
niemand die gelooft
dat ik eenenzeventig ben
het gaat van
not possible

LENI
SUSAN

congratulations
en unbelievable
ze vallen me allemaal
lachend
in de armen

ze wil terug naar soedan
de nuba bezoeken
zien hoe de stammen de oorlog
hebben doorgemaakt
de oude vrienden opzoeken
daar moet een documentaire
over worden gemaakt
de nuba die haar verwelkomen
zingen
dansen
omdat zij weer bij hen is
het laatste bezoek
zoiets

ook wil ze eindelijk de beelden in roulatie brengen
die ze sinds 1973 heeft geschoten
in de diepzee

de kleurenpracht van het koraal
de souplesse van het gedierte
wonderen onder water

niet dat die vissen
zich zo makkelijk laten filmen
niet één
die even stil blijft staan
voor de camera
ga er maar achteraan

cousteau was een avonturier
maar ik ben fotograaf
filmmaker
ik snij
ik knip en plak
de wereld aan mekaar
tot een mooiere wereld
wat niet goed of mooi is
knip ik weg
de sterke passages
zet ik na mekaar
door mekaar
voor
achter
zoals het het best is
zo heb ik het mijn hele leven gedaan
de werkelijkheid interesseert me niet

ik zoek
naar wat mooi is
sterk
gezond

positief

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

weinig van te merken
hier in deze luchthal

het onweer van de laatste dagen
houdt maar aan

door het venster bij de gate
zie ik de sneeuw
die door de wind
in cirkels
in kolken tegen de ramen slaat

op het tarmac
een krioelen van mannen
in fluorescerende pakken
in gekke wagentjes
in de weer met het ijsvrij maken
en houden
van vliegtuigen
en landingsbanen

alle vluchten hebben vertraging

hier zit ze nog uren vast

ik heb alles altijd op gevoel gedaan
ik ben niet iemand
die handelt op basis van
een oordeel
een inschatting

ik doe

eerst doen
dan denken
ja

gevoelens kunnen geen vergissing zijn
wat ik heb gedaan
kan misschien goed of fout zijn
maar geen vergissing
een vergissing veronderstelt
een vooraf doordachte keuze
maar ik volg mijn hart
mijn buik
en niet mijn hoofd
natuurlijk weet ik
dat ik fouten maak
maar waarom zou ik
daaraan blijven hangen?
wat gebeurd is
is gebeurd
daar is geen veranderen meer aan
wat heb ik eraan
erover te piekeren
de fout is gemaakt
ze is niet herstelbaar
god mag dan wel kunnen vergeven
hij spreekt zelden vrij
wat kan ik doen?

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

niets

ermee leven

dat doe ik godverdomme al vierenzestig jaar
ze kijkt om zich heen
schuift aan
altijd verwachten ze van mij
dat ik schuldgevoelens zou betuigen
zakenmannen in grijs of blauw
in krijstreeppakken
overjas op de arm
verveeld wachtend op hun vlucht
naar new york

hypocriete Duitsers
die evengoed in hem hebben geloofd
die zich hartstochtelijk achter het regime
hebben geschaard

jong gepensioneerde stellen
die van hun tweede jeugd genieten
partijkaart in de hand
swastika om de arm
dat blijken plots allemaal
altijd overtuigde democraten geweest
verzetslui zelfs
wat een gezeik
en hen moet ik dan mijn spijt betuigen

waarvoor?

ik heb hem niet populair gemaakt
hij was populair
punt
ik heb geen achthonderdduizend man gerecruteerd
om te figureren in zijn film
om de vlag te zwaaien
heil te roepen
die mensen kwamen zelf
ik was daar
en ik heb het gefilmd
dat is alles
wat is mijn schuld?
ik heb zijn racistische ideeën altijd verworpen
ik ben nooit lid geweest van zijn partij
ik heb geen atoombom gegooid
er is nooit ook maar één antisemitisch woord
over mijn lippen gekomen
integendeel
ik heb hem erover aangesproken
ik heb hem gezegd
u baseert zich op raciale vooroordelen
als ik een indiaanse of joodse was geweest
had u niet eens met me willen spreken
en dan had u zeker niet gewild
dat ik uw films zou maken

voilà

dat moet in 34 of 35 zijn geweest
zo'n uitspraak had me de kop kunnen kosten

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

maar van mij
verdroeg hij het
moet ik me daar schuldig over voelen?

mijn hele leven lang
moet ik me al verantwoorden
voor die ene week in september 1934
toen ik zijn partijdag heb gefilmd

was het een derderangsfilm geweest
had niemand me er ooit op aangesproken
maar omdat het een wereldfilm is
die elf jaar lang
overal op de planeet
werd geroemd en bekrond
moet ik me plots verantwoorden
ik heb de film gemaakt in 34

en tot vandaag –
na vierenzestig jaar –

het maken van een film
is hard werk
maar ik heb achteraf pas begrepen
dat er niet twee maar drie fases zijn
de conceptie
de productie
en drie
het eindeloos verantwoorden en verdedigen

dat zou moeten zijn
het zien te lozen

op naar het volgende werk

waaraan ben ik schuldig?

het duurt al een halve eeuw
en het houdt niet op

of moet ik de film
in brand steken
is dat dan genoeg?

ik kan hem niet ongedaan maken

bij opperste vormen van schoonheid
moet de moraal zich terugtrekken

u bent onverbeterlijk

ik heb nooit gelogen
mijn hoogste gebod is de waarheid
ik lieg niet
waarom zou ik
liegen is lastig

(je spreekt jezelf zo snel tegen)

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

het werpt zo'n schaduw over mijn leven
dat alleen de dood mij kan verlossen

alleen in soedan
ben ik gelukkig geweest

afrika heeft me
omarmd
voor altijd
daar begon een nieuw leven

en dat heb jij kapotgemaakt

LENI
SUSAN

waarom –

waarom heeft u in soedan

alleen maar foto's genomen

van de uitstervende rituelen
van de nuba

omdat ze gaan
over puurheid

over zuiverheid

over het wezen van de mens

de dood
het leven

de schoonheid
die erin besloten ligt

u had de nuba
allicht meer geholpen
als u de oorlog in het land
had aangeklaagd

met uw camera
met uw stem
had u beelden kunnen maken
die de wereld rond waren gegaan
u had die oorlog
in elke huiskamer ter wereld binnengebracht
misschien had u op die manier
iets kunnen bijdragen
de geschiedenis op een goeie manier
kunnen keren

ik ben geen oorlogsfotograaf

voor hem
heeft u het wel gedaan

wat bedoel je

in 1939 heeft u
een maand lang
de veldslag in polen gefilmd

oh

dat verhaal
dat verhaal
dat was –
een *vergissing*

u was getuige van een massamoord
op joodse burgers

LENI
SUSAN

—
in konskie

ik heb niet één dode gezien in polen
geen soldaat
geen burger

als dat waar is
dan is leni riefenstahl de enige
die geruime tijd aan het front is geweest
zonder met de dood
in aanraking te komen

het zij zo
er zijn foto's van u

u kijkt verschrikt
huilt
bij het zien van de wandaad

u bent niet alleen
ook andere omstanders
kijken aangeslagen
naar het geweld

ik heb geroepen
hou op
noemen jullie zich
duitse soldaten
het is een schande
hou op hou op
ik ben beschaamd voor wat jullie hier doen

haal dat wijf hier weg
geef die een pak slaag
dat ze haar mond houdt
een bal door haar lijf

dat riepen ze

ik ben weggerend
tekende protest aan bij de oversten
en heb hitler gevraagd
me van mijn taak te ontlasten

neen
u heeft nog een hele maand lang
beelden gemaakt
pas daarna bent u gestopt

jij hebt er geen idee van
hoe het er in een oorlog aan toe gaat
jij hebt nooit een oorlog meegemaakt
amerikanen hebben nooit geleden
ze weten niet wat dat is

ik was in sarajevo
toen de bommen vielen
om de mensen te helpen
om stelling in te nemen
en u?

u was in polen met uw beste mensen
cameralui
belichters
geluidsmannen

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

met het nieuwste materiaal
er was een eenheid
speciaal voor u opgericht
ik was misschien naïef
men noemde het
een veldtocht
mooi woord
ik dacht dat het mogelijk was
een mooie film te maken
over de grootsheid van de oorlog
en dat was niet mogelijk
neen

misschien hoefde u niet
de schoonheid
te verfilmen

maar gewoon

de waarheid
de waarheid laat zich niet grijpen
de waarheid beweegt
ze verplaatst zich voortdurend
toen was toen
nu is nu
de waarheid verandert
in de waarheid
schuilt alles
misschien

wie weet

de waarheid is lelijk

en bij de nuba
vond u
schoonheid

ik vond er leven

u zocht het leven
in uw bergfilms
in de diepzee
bij de nuba

ja

in uw prachtige
haast hartverscheurende foto's
vangt u de perfectie van hun lichaam

ik had niet verwacht
dat u –

het zijn adembenemende beelden

van de bijna goddelijke nuba

met hun welgevormde
halfgeschoren hoofden
expressieve gezichten
hun gespierde lijven
versierd met oogstrelende littekens
onder het grauwwitte as

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

ja

uw nobele zwarte atleten
pronken
dansen
spelen
worstelen
het leven
de kracht
spat van de onweerstaanbare foto's
het verlangen naar het hogere
de beproeving van de elementen
en alle vier uw nazifilms

het zijn geen

nazi-

alle vier uw nazifilms
vieren de wedergeboorte
van het lichaam
de gedroomde eenheid van het volk
de alledaagse werkelijkheid
wordt in uw werk
overwonnen door
extase
zelfbeheersing
en onderwerping
ze gaan over de triomf
van de kracht
de triomf van de wil
al die weidse beelden
van de massa
van de lijven
die zich groeperen
en hergroeperen
als zoeken ze de choreografie
voor een perfecte dans
om hun trouw en vitaliteit mee uit te drukken
en dan
die indringende blik
van de verheven leider
of
de atleten van olympia
ingespannen
en schraal
zich afbeulend
voor de roes van de overwinning
want er zijn geen
eenvoudige zeges
en de nuba
met hun fysieke kracht
en handigheid
en moed
voor wie de triomf
van de sterke op de zwakke
de basis vormt
van de gemeenschap
altijd keren die grote thema's
van het fascisme terug in uw werk
het verschil tussen
schoon en onzuiver
tussen onkreukbaar en besmet
het fysieke boven het intelligente
het blijde boven het kritische

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

en precies daarover ging het
toen de boeken werden verbrand
het jaar waarin ik geboren werd
en u de ster van het regime was
alles wat joods was
was intellectueel
geperverteerd
doortrapt
verknipt
en verspreidde
een destructieve
corrumperende
kritische walm

het tijdperk
van het extreme joodse intellectualisme
is nu voorbij
zei uw vriend goebbels
op die dag
terwijl hij thomas mann
de brandstapel op gooide

het hoofd gaat niet boven ons hart
het individu gaat niet boven onze gemeenschap
de geest niet boven ons gevoel

die gevaarlijke mix van
zelfverheerlijking en gewilligheid
de samenscholing van mensen
het verdinglijken van personen
de broederschap der mannen
(onder de voogdij van de leider)
leidt tot een orgastisch ballet
tussen de hoge krachten
en hun marionetten
de choreografie die wisselt
tussen de voortdurende beweging
en de bevroren
statische
viriele pose
uw fascistische kunst
mevrouw riefenstahl
bezingt de overgave
verheft de gedachteloosheid
en bewierookt de dood

wauw

en natuurlijk zijn de nuba in uw beelden
zwart
en zijn het geen ariërs
maar het refrein van de
zelfbeheersing
onderwerping
het refrein van de buitenissige inspanning
het verduren van de pijn
keren erin terug
het is uw handelsmerk
u heeft er uw leven van gemaakt
u straalt het allemaal zelf uit

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

die vervloekte vitaliteit van u
die onuitputtelijkheid
dat onuitstaanbare overleven
dat niet-willen-doodgaan
uw leven en uw lichaam zelf
tot een uitgebeend kunstwerk
opgetild
en natuurlijk leven deze idealen
vandaag nog voort
en worden mensen er nog door
aangeprepen
voortgedreven
uw werk is vandaag nog doeltreffend
omdat mensen er vandaag nog steeds
naar verlangen
omdat u dat romantische beeld schetst
van *kraft durch freude*
van doorzettingsvermogen
van vitaliteit en samenhang
waar mensen nog naar hunkeren

zonder historisch perspectief
frau riefenstahl
bereidt de liefhebberij van uw films
en van uw foto's
de weg naar een vreemde
aandachtsloze aanvaarding
van allerlei soorten
destructieve impulsen
want wat ziek is
of kwetsbaar
bestaat niet in uw wereld

en consequentie is de dood

dat hebben de nazi's ons geleerd
denk je gedachte door
en wat ziek is
zwak en arm en oud
moet worden opgeruimd
dat is wat uw werk ons toont
of het nazi's zijn
atleten
bergbeklimmers
nubakrijgers
of ja
zelfs uw wonderlijke vissen
onder water
u toont de wereld niet
zoals hij is
u toont niet de werkelijkheid
u toont de waarheid niet

u wil ons alleen beroezen
laten indommelen
en dan
zijn we een vogel
voor de kat

wauw

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

*(susan wankelt
krimpt ineen
geeft bloed over)*

*(leni kijkt
weet niet meteen wat te doen)*

help me dan toch godverdomme ouwe trut

er is

denk ik

niet een mens
ter wereld

die ik zo
verschrikkelijk hard –

LENI
SUSAN

de storm is voorbij

mijn vlucht vertrekt vanuit rome
we stijgen op
in een paar seconden
hangen we boven
dat oude
vreemdsoortige
complexe
onverdraaglijke europa
morgen heb ik al een afspraak
op het sloan-kettering
cancer center in new york
waar ze zullen bevestigen
dat ik baarmoederkanker heb
ik
vervloek
de dood
ik zal ze ook
nog eenmaal
overwinnen

vanuit het grijze onweer
breken we boven het wolkendek uit
in een stralende gloed

ik zet mijn zonnebril op
vanuit het lufthansa-toestel
zie ik door het raampje
een vliegtuig van
alitalia
schuin onder ons
het volgt dezelfde route

zou het ook
de oversteek maken
naar JFK

we hangen inmiddels
boven de atlantische oceaan

jij boven
ik onder
dichter zullen we elkaar allicht
nooit zien

nee

hoewel

na verloop van tijd
kruisen beide vluchten mekaar
en verdwijnt je uit het gezicht
de lufthansavlucht
zal enkele minuten eerder landen in new york

maar

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

terwijl ik bij de rolband sta
om mijn koffers op te halen
zie ik hoe een vrouw
van ver weg in de zestig
op een brancard wordt afgevoerd

een ambulance
die ergens klaarstaat

ik word voortgerold
rakelings
langs een dametje
in zalmroze regenjas

ik wil haar zeggen
het is niet zo
dat ik iets zég
ik geef iets stem
een onafhankelijk bestaan
ik praat om te ontdekken
wat ik denk
het betekent niet
dat ik dat écht dénk
het is gewoon
mijn-gedachte-die-zich-vormt-tijdens-het-
praten
op een andere dag
had ik wie weet
iets anders gedacht

ik beweert niet
dat mijn meningen
de juiste zijn
en dat ik meningen heb
betekent niet
dat ik per se gelijk heb

mijn standpunten zijn allemaal anti

ik ben tegen geweld
tegen marteling
tegen censuur
tegen seksuele en raciale discriminatie
tegen alles wat de bewegingen van mensen
kunst
ideeën
belemmert
tegen macht
tegen centrale macht
maar jij hebt macht

niet veel macht

je hebt de macht
om mensen kapot te maken

het schrijven van essays
mondt altijd uit
in demagogie

© 2014, Stijn Devillé

LENI
SUSAN

je slimmer voordoen dan de rest
ik moet er maar eens mee stoppen

je wordt zo snel de boodschapper
van ideeën
die je niet met je meedraagt
die je absoluut niet met je meedraagt

terwijl de mens –
het leven

elke ontmoeting waarin mensen
zich menselijk betonen
levert intelligentie op

inzicht
vrede
zo was mijn leven
bij de nuba

onbekommerd
van mens tot mens

dat heb ik in europa
nooit gekend

het gaf me vrijheid
adem
ja
adem
ja
rustig
spaar je energie
je zal ze nodig hebben
ja
succes
succes

we gaan allebei dood
binnenkort
geef het nog vijf jaar
max

het lijkt
een vergissing
toch?
de dood

als je het leven
hebt gevierd?
ja
ja
op het leven
op het leven

Verantwoording

Kennissen van Riefenstahl zeiden dat ze nooit met meer haat over iemand had gesproken dan over Sontag. Dat vond ik een frappant gegeven. Wat zou er gebeuren als beide dames, tussen bejaard en hoogbejaard, mekaar zouden ontmoeten? In maart 1998 werd in elk geval Riefenstahl uitgenodigd voor de vijfenzeventigste verjaardag van TIME-magazine. Dat ze er met een klein hartje naartoe ging, is bekend. Ze kreeg er een staande ovatie, op z'n Amerikaans, misschien meer omwille van haar hoge leeftijd dan om wie ze was of wat ze betekende. Of Susan Sontag er die avond bij was, weet ik niet. Ik ga er een beetje vanuit dat ze als New Yorkse persoonlijkheid, die regelmatig het hoofdartikel voor TIME had geschreven, ook was uitgenodigd. Vanaf daar is het dan ook fictie. Beide dames zullen niet lang na mekaar overlijden, in 2003 en 2004, zonder mekaar ooit te hebben ontmoet.

Ik kwam veel te weten over Riefenstahl in de biografie van Jürgen Trimborn: *Leni Riefenstahl – een Duitse carrière*, waarin hij haar schetst als een carrièremaakster, en in *Leni, the life and work of Leni Riefenstahl* van Steven Bach. Beide zeggen het 'objectieve' maar 'kritische' verslag van haar leven te brengen, al zijn ze beiden ook vaak tendentiekus. De autobiografie die Riefenstahl in 1992, ter gelegenheid van haar

negentigste verjaardag uitgaf (aanvankelijk onder de titel *De zeef des tijds*) is – voorspelbaar – erg gekleurd, in de andere richting. Alsof ze inderdaad met een zeef doorheen haar leven is gegaan, en bepaalde gebeurtenissen heeft weggefilterd. In het toneelstuk *Marleni* van Thea Dorn en in de

dubbelbiografie van Karin Wieland *Dietrich & Riefenstahl – der Traum von der neuen Frau* worden de levens van beide filmdiva's tegen mekaar afgezet. Allicht het helderste portret van Riefenstahl is de drie uur durende documentaire die Ray Müller in 1992 draaide, internationaal uitgebracht als *The Wonderful, Horrible life of Leni Riefenstahl*, waarin de hoogbejaarde vrouw charmeert, impressioneert, ontkent, zich roert als een duivel in een wijwatervat. Müller integreert de B-roll (de 'behind the scenes' van de documentaire) in de film zelf, zodat je een verrassend beeld krijgt van hoe Riefenstahl de documentaire naar haar hand wil zetten en zo de regie over haar leven behoudt. Online vind je ook de integrale aflevering van *Je Später der Abend*, een populaire talkshow waarin Riefenstahl in 1974 te gast was en het vuur aan de schenen wordt gelegd. Voor het overige is het op het web oppassen voor hagiografie.

Voor wie meer wil weten: prof. Luc Deneulin van de Vrije Universiteit Brussel houdt online een geannoteerde bibliografie bij, met alles wat van en over Riefenstahl wordt gepubliceerd.

Deneulin maakt quasi maandelijks een update: <http://users.skynet.be/deneulin/>

In de boeken die haar zoon David Rieff de laatste jaren uitbrengt, komt een onverwacht beeld naar voren van Susan Sontag. In haar nagelaten werk *Herboren: dagboeken en aantekeningen 1947-1963* en *Zoals de geest gebonden is aan het vlees: dagboeken en aantekeningen 1964-1980* leren we een bijzonder kwetsbare, zoekende en onzekere Sontag kennen, die op andere

momenten dan weer blaakt van de ambitie. Ook *Swimming in a sea of Death*, het (over)gevoelige getuigenis van Rieff over de doodstrijd van zijn moeder, bevestigt dat beeld. De drie boeken vormen een interessante pendant voor het beeld van Sontag als zelfverzekerde critica, zoals we dat kennen uit haar boeken, essays, artikels en interviews. Het onderhuidse oorlogje bijvoorbeeld, dat ze begin jaren negentig met Camille Paglia uitvecht in de media is kenschetsend. Voor de tekst van *Leni & Susan* heb ik uiteraard vooral inspiratie gezocht in *Fascinating Fascism*, maar ook in *Against Interpretation*, *On Style*, *Regarding the pain of Others*, *Illness as metaphor*. Zowat al haar werk (essays en fictie) zijn courant te vinden in de handel, ook in Nederlandse vertaling. Haar films zijn minder eenvoudig te vinden, maar zijn interessant omdat ze ook blootleggen wie en wat haar inspiratiebronnen zijn (Godard, Warhol, Dziga

Vertov,...), maar ook hoe contextgebonden haar standpunten. Iets wat ze niet meteen toestaat aan de mensen die ze zelf bekritiseert. Wat in elk geval fascineert aan Sontag, is dat haar gedachten en standpunten evolueren. In het najaar van 2014 komt ook een documentaire uit over Sontag, *Regarding Susan*. Ik kijk ernaar uit, net als naar het derde deel van de dagboeken en aantekeningen. Wie weet werpen die beide documenten weer een heel ander licht op de schrijfster.

Stijn Devillé

juni 2014

De voorstelling *Leni & Susan* ging in première op 24 september 2014 in de Stadsschouwburg te Leuven, in regie van de auteur en in een productie van muziektheatergezelschap Braakland/ZheBilding (Leuven)

Met Chris Lomme als Leni Riefenstahl en Simone Milsdochter als Susan Sontag

Els Theunis staat in voor de dramaturgie

De videobeelden zijn van Walter Verdin, de muziek van Geert Waegeman, met de zangstem van Lieselot De Wilde

Opvoeringsrechten bij SABAM

www.braakland.be

De tekst van *Leni & Susan* kwam tot stand dankzij een werkbeurs van het Vlaams Fonds voor de Letteren

Stijn Devillé (1974) is theatermaker en artistiek leider van muziektheatergezelschap Braakland/ ZheBilding (Leuven). Hij studeerde Romaanse letteren en theaterwetenschap aan de KULeuven en de Université d'Avignon en toneelregie aan het Rits. Zijn stukken worden vertaald in het Frans en het Duits. *La Dissection d'un Homme Armé* en *Lev* werden voor de VRT tot hoorspel bewerkt (Klara). Voor *Hitler is dood* ontving hij de Taalunie Toneelschrijfprijs 2009, *Hebzucht* werd genomineerd voor een Sabam Award en Braakland/ZheBilding won in 2011 de Cultuurprijs voor de Podium-kunsten van de Vlaamse Gemeenschap en de Tweejaarlijkse Cultuurprijs van de KU Leuven.

www.stijndeville.be

Toneelwerk

Leni & Susan – 2014

*Angst** – 2013

*Hebzucht** – 2012

*Hitler is dood** – 2009

Zoon – 2006

*Lev** – 2004

In Shatila – 2003

*La Dissection d'un Homme Armé** – 2002

© 2014, Stijn Devillé

Mitrajiet – 2001

Variaties – 1995

Samen met Adriaan Van Aken:

Burgerman – 2006

*Immaculata** – 2004

*Kaspar** – 2003

Vertigo – 2001

*Deze teksten verschenen eerder in de reeks van De Nieuwe
Toneelbibliotheek (# 21, 64, 65, 113, 115, 156 en 201)